

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดอุดรธานีว่า ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เป็นไปตามแนวทางการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของกรมสามัญศึกษาหรือไม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางและกรอบ แนวคิดในการวิจัยและเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิเคราะห์ อภิปรายผลการวิจัยจึงขอเสนอรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

- 2.1 สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาระดับที่ 1 ถึงฉบับที่ 6
- 2.2 แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
- 2.3 แนวทางการดำเนินงานตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกรมสามัญศึกษา
- 2.4 การกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา
- 2.5 ผลการกำกับติดตามการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา
- 2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาระดับที่ 1 ถึง ฉบับที่ 6

การวางแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับแรกถึงฉบับที่ 6 เป็นการวางแผนในระดับชาติ เป็น Overall Education Plan ประเด็นและสาระสำคัญจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับภาพรวมในลักษณะแผนมหภาค (Macroplan) แผนในลักษณะดังกล่าวจึงต้องผูกพันหรือมีความสัมพันธ์กับระบบอื่น ๆ ของสังคมมิใช่แผนการศึกษาเพื่อการศึกษาเองโดยเฉพาะเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า เดิมทีเราเคยวางแผนการศึกษาโดยตัวของการศึกษาเพื่อการศึกษา การวางแผนจึงเน้นเชิงปริมาณและคุณภาพในแง่ของการศึกษาเป็นหลักสำคัญ มีการคาดคะเนจำนวนผู้เรียนว่าจะเพิ่มขึ้นในส่วนไหน มากน้อยเพียงใด ควรจะเพิ่มขยายโอกาสในการเรียนและ

เพิ่มขยายการผลิตในส่วนใด ก็จัดทำแผนเตรียมการและกำหนดการปฏิบัติในส่วนนั้นเป็นสำคัญ แต่ก็มีได้ละเลงการพิจารณาองค์ประกอบทางสังคมด้านอื่น ๆ เสียทีเดียวคอมพิวเตอร์ที่การวางแผน พัฒนาการศึกษาระดับชาติ ระบบเศรษฐกิจเริ่มมีบทบาทในการกำหนดการปฏิบัติในส่วนอื่น ๆ ของ สังคมมากยิ่งขึ้น การศึกษาก็ได้รับอิทธิพลนั้นด้วย และต้องมีบทบาทรับผิดชอบในการตอบสนอง ต่อการพัฒนาประเทศ เมื่อเศรษฐกิจพบว่าเงินและการลงทุนมิได้เป็นปัจจัยแต่เพียงอย่างเดียวใน การพัฒนาความก้าวหน้าของสังคม แต่ทรัพยากรมนุษย์ (Human resource) เป็นองค์ประกอบที่ สำคัญยิ่ง ที่อาจขัดขวางหรืออาจเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมได้เป็นอย่างมาก หรืออาจมีการขาดแคลนเกิดขึ้น และในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human resource development) นั้น การศึกษามีบทบาทสำคัญมาก การศึกษาจึงผูกพันกับการพัฒนากำลังคน (Manpower) ตามความต้องการของระบบเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น ดังที่ปรากฏชัดเจนในแผน พัฒนาการศึกษาระดับที่ 2-3-4 เป็นต้นมา การศึกษาถูกผนวกไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งได้ปรากฏว่า การศึกษาได้ทำหน้าที่รับผิดชอบด้วยดีตลอดมา

ในช่วงระยะปลายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 และในช่วงระยะ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 ก็ได้เกิดปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาอื่น ๆ ทางสังคมเพิ่มขึ้น เช่น เรื่องความเสมอภาคในการรับบริการและความยุติธรรมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ปัญหาคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรม ปัญหาทัศนคติและวิถีปฏิบัติคน ในสังคมแบบประชาธิปไตยแบบไทย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ปัญหาชนบทยากจน เป็นต้น แผนพัฒนาการศึกษาระดับชาติก็ได้กำหนดตนเองให้มีบทบาทร่วมในการมีส่วนร่วม ปรับปรุงแก้ไขปัญหาเหล่านั้นโดยตรง เห็นได้อย่างชัดเจน ในขณะที่เผชิญกับที่รับผิดชอบต่อ การผลิตกำลังคนให้ตอบสนองความต้องการของสังคมด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอตลอดมา

ครั้นต่อมาในช่วงระยะปลายแผนพัฒนาการศึกษาระดับที่ 5 ภาวะผันผวนทางเศรษฐกิจ และความสามารถในการขยายตัว ตลอดจนการสร้างงานไม่สอดคล้องกับกำลังคนที่มีอยู่และกำลัง คนที่สำเร็จการศึกษาจากระบบการศึกษา ปัญหาการว่างงานก่อทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น หาก พิจารณาการแผนการศึกษาที่จะพบว่าได้มีการปรับตัวแผนการศึกษา เพื่อช่วยผ่อนคลาปัญหาและ ตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างชัดเจน ทั้งในช่วงแผนพัฒนาระดับที่ 4 ที่ 5 และที่ 6 สำหรับในช่วงระยะแผนพัฒนาระดับที่ 6 หากพิจารณาจากประเด็นนโยบาย จะเห็นได้ว่า แนวนโยบายการศึกษานั้น นอกจากกำหนดการพัฒนาในตนเองแล้ว ยังกำหนดทิศทาง ตอบสนองสังคมค่อนข้างชัดเจน ทั้งในเรื่องการผลิตทางการศึกษา และการมีบทบาทเพื่องานด้าน ต่าง ๆ ของสังคม ตลอดจนเพื่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งจะเป็นตัวเร่งที่ สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของสังคมไทยในอนาคต

2.2 แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

โลกในอนาคตและสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงในอัตราที่รวดเร็ว และเร็วมากเมื่อเปรียบเทียบกับชีวิตแต่ละวัย การเรียนรู้ของคนแต่ละคนของครอบครัว และการเรียนรู้ของสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นการระดมสรรพกำลังและผนึกกำลังกันจากทุกส่วนของสังคมเพื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เพื่อกระด้นสติปัญญาทักษะคุณภาพชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ขยายโอกาสการเรียนรู้ให้กว้างขวางที่มีการจัดการที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคนไทย และสังคมไทยให้เก่งและดี มุ่งมองเชิงรุกสู่อนาคต สามารถแข่งขันและร่วมมืออีกทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อโลก มีสันติกับเพื่อนร่วมชาติ ร่วมโลกและมีสันติกับธรรมชาติ ตามนัยนี้คนไทยและสังคมไทยจะก้าวมัน ท้นโลก (ลีปฟรอนท์ เกตุทัต,2539) ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้หันมาหับประเด็นของการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง หรือเป็นแกนกลางของการพัฒนาทั้งหลายเพราะ จริงแล้ว การศึกษาและการพัฒนาคน คือ กุญแจแม่(Master key)ที่จะเปิดประตูไปสู่การพัฒนาทั้งหลาย(วิชัย ดันศิริ,2539)

จากช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาประมาณ 15 ปี เป็นที่ปรากฏว่าสภาพมาตรฐานการศึกษาของประเทศไทย ในแต่ละระดับยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาขึ้นดังนี้(กระทรวงศึกษาธิการ,2538)

ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2539 - 2550 กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาโดยดำเนินการปรับปรุงการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ โดยการเลือกสรรเปลี่ยนแปลง และเพิ่มเติมแนวทางการดำเนินงานที่มีอยู่เดิมด้วยความคาดหวังว่าจะสามารถแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่เดิมให้เบาบางลงหรือหมดไป และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุถึงอุดมมุ่งหมายความเป็นเลิศทางการศึกษาในปี พ.ศ. 2550 ดังนี้

อุดมมุ่งหมายสูงสุด เพื่อให้ประชาชนไทย มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพัฒนาประเทศชาติให้ อยู่ในสังคมโลกอย่างมีความสุข

อุดมมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา เพื่อสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้น โดยผู้ที่ผ่านการศึกษาแต่ละคนจะมีความสามารถ และคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีความรู้สุขภาพพลานามัยดี ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ เป็นผู้มีความสามารถในการคิด เป็นผู้ใฝ่รู้และสามารถแสวงหาความรู้ เป็นผู้มีความสามารถในทางวิชาการและวิชาชีพ เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ไม่เห็นแก่ตัว เสียสละและอดทน ร่วมมือกับผู้อื่นได้ มีความเป็นประชาธิปไตย มีความรักชาติ ศาสนา

พระมหากษัตริย์ทั้งนี้ อยู่บนพื้นฐานทางวัฒนธรรมไทยและความเหมาะสมของการศึกษาแต่ละระดับ

การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ มีแนวทางการดำเนินงานใน 4 ด้านคือ

- 1) การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา
- 2) การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3) การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
- 4) การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา

โดยมีแนวทางการดำเนินงานในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

- 1) การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา

เร่งรัดให้โรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับ จัดการศึกษาให้มีมาตรฐานคุณภาพทัดเทียมกัน และให้กระจายการจัดบริการครอบคลุมทุกพื้นที่ โดย

(1) จัดทำแผนที่ตั้งสถานศึกษา(School mapping) ของโรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภททั้งในและนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และนำแผนที่ไปปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยดำเนินการวางแผนภาพรวมเป็นรายจังหวัดรวมทั้งการเชื่อมต่อระหว่าง จังหวัดเพื่อลดความซ้ำซ้อน และมุ่งกระจายการจัดบริการให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ ทั้งนี้โดยให้สอดคล้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นด้วย

(2) กำหนดขนาดโรงเรียนและสถานศึกษาระดับต่างๆ ในแต่ละภูมิภาคเพื่อให้ได้ขนาดโรงเรียนที่สามารถจัดกิจกรรม การเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ทั้งนี้ให้มีการรวมโรงเรียนขนาดเล็กตามควรแต่ละกรณี โดยให้อยู่ในดุลพินิจของจังหวัด และให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมให้ข้อคิดเห็น อีกทั้งให้คำนึงถึงการูงใจให้ผู้ปกครองเห็นประโยชน์ของการส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ที่มีความพร้อมในการให้บริการทางการศึกษามากกว่า และให้ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนเดิมเป็นศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน สถานที่จัดกิจกรรมพัฒนาฝีมือแรงงานในพื้นที่รวมทั้งใช้จัดกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยท้องถิ่นร่วมดำเนินการ

(3) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นพื้นฐาน ในด้านบรรยากาศของการจัดการศึกษาด้านการเรียนการสอน ด้านอาคารสถานที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน และด้านบุคลากรที่สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจสำหรับการใช้ในการจัด

การศึกษาของโรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท และมุ่งเน้นสนับสนุนสถานศึกษาที่ ค่อยเป็นอันค่อยแรก

(4) ให้โรงเรียนที่มีอยู่เดิมและที่จะสร้างขึ้นใหม่ มีผังแม่บทอย่างเต็มรูปแบบ อีกทั้งการออกแบบ และการจัดสร้างอาคารเรียน รวมทั้งการจัดบรรยากาศในการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ต้องให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และมุ่งรักษาศิลปวัฒนธรรม ของท้องถิ่น

(5) กระจายอำนาจการกำหนดนโยบาย และการบริหารโรงเรียนและสถานศึกษา ทุกระดับ ทุกประเภท ให้กับผู้ปกครองผู้นำชุมชน และองค์กรปกครองท้องถิ่นได้มีส่วน รับผิดชอบในรูปคณะกรรมการของสถานศึกษา เพื่อให้การพัฒนา และการแก้ไขปัญหาเป็นไป อย่างรวดเร็ว เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

(6) ให้มีองค์กรติดตามและประเมินผลทำหน้าที่ กำกับติดตามและประเมินผล การดำเนินงาน ตลอดจนประเมินมาตรฐานโรงเรียนและสถานศึกษาทั้งด้านปริมาณ คุณภาพและ ประสิทธิภาพการศึกษา รวมทั้งให้มีการสรุปผลเป็นระยะ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อนำไปสู่ การพัฒนาโรงเรียนและสถานศึกษานั้นๆ อยู่เสมอ ทั้งนี้ การรายงานผลต้องนำเสนอคุณภาพของ ผลงาน คุณภาพของผลผลิต ความคุ้มค่า และแนวทางการพัฒนาในอนาคต

2) การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา

เร่งปฏิรูประบบการผลิต การสรรหา และการพัฒนาครู ทั้งที่ทำการสอนใน สถานศึกษาของรัฐและเอกชนอย่างครบวงจร รวมทั้งพัฒนาผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา อย่างต่อเนื่อง โดย

(1) สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อครู ผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรทาง การศึกษาให้มุ่งมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง

(2) ในการประเมินความก้าวหน้าของครู ให้มุ่งเน้นที่การวัดประสิทธิภาพของ ผลการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะคุณภาพการเรียนของผู้เรียน และสนับสนุนให้ครูทำการวิจัย เพื่อ พัฒนาการเรียนการสอนควบคู่กันไป

(3) กำหนดคุณสมบัติและเปิดโอกาสให้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูชาวบ้าน ผู้ทรง คุณวุฒิจากภาคเอกชน และส่วนราชการต่างๆรวมทั้งผู้เกษียณอายุราชการมาสอนในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีค่าตอบแทนให้ตามความเหมาะสม

(4) แก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู โดยการบรรจุแต่งตั้งให้ครบทุกตำแหน่ง ตามแผนอัตรากำลังของแต่ละสถานศึกษา การเกลี้ยอัตรากำลังครู และการลดจำนวนครูช่วยราชการให้คงเหลือน้อยที่สุด

(5) กำหนดมาตรฐานวิชาชีพครู โดยให้คุรุสภา คณะกรรมการข้าราชการครูและสถาบันผลิตครู ดำเนินการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และให้มีมาตรการพัฒนาวิชาชีพ โดยกำหนดให้มีใบประกอบวิชาชีพครู

(6) เร่งรัดพัฒนานักบริหารการศึกษา โดยการเพิ่มพูนแนวความคิด ความรู้ ตลอดจนทักษะในการบริหาร และการจัดการเพื่อให้สามารถพัฒนาโรงเรียนและสถานศึกษาให้มีคุณภาพก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

(7) ให้ศึกษานิเทศก์ทุกสังกัดผนึกกำลัง ทำงานร่วมกัน โดยการนิเทศติดตามงานวิชาการในสถานศึกษาทุกสังกัด

3) การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

เร่งปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทโดย

(1) จัดกระบวนการเรียน การสอน เพื่อปลูกฝังให้เยาวชน มีลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา

(2) จัดประสบการณ์เตรียมความพร้อม จัดทำหลักสูตรทุกระดับ ทุกประเภท โดยให้ประชาชนและท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและกำหนดแบบเรียนให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

(3) เร่งปรับปรุงหลักสูตรวิชาชีพครูในสถาบันการผลิตครู ให้มีเนื้อหาวิชาชีพครูมากขึ้น เพื่อมุ่งเน้นคุณภาพของผู้ที่จะออกไปประกอบอาชีพครู

(4) จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาโดยเน้นพิเศษในด้านพื้นฐานทางภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เพื่อรองรับการพัฒนาความรู้และทักษะในระดับที่สูงขึ้น

(5) ปฏิรูปการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ให้นักเรียนมีโอกาสดำเนินการเรียนรู้อาษาต่างประเทศ ให้นักเรียนมีโอกาสดำเนินการเรียนรู้ภาษาอังกฤษตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

(6) เร่งปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ

(7) ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน ให้มีความหลากหลายทั้งรูปแบบและเนื้อหา ตลอดจนให้มีความยืดหยุ่นในเรื่องเวลาเรียนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถหารายได้ระหว่างเรียน

(8) เร่งรัดการจัดการเรียน การสอนประชาธิปไตยให้บังเกิดผลโดยพัฒนาหลักสูตรประชาธิปไตยแบบยั่งยืน และส่งเสริมให้ผู้ที่มีอาชีพครูปฏิบัติตน อยู่ในวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อเป็นแบบอย่างและเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

(9) ปฏิรูประบบการวัดผลให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดเน้นพฤติกรรม การแสดงออกจริงของผู้เรียน และใช้ผลการประเมินในการพัฒนาผู้เรียนและกระบวนการเรียน การสอน สำหรับคัดเลือกผู้เรียนทุกระดับ ทุกประเภทให้ใช้ผลการเรียนสะสม ลดความสำคัญของการสอบ และเพิ่มโควตาการคัดเลือกเข้าเรียนต่อ

(10) พัฒนาและสนับสนุนสถานศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษา ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้เป็นเครือข่ายรองรับการกระจายอำนาจทางวิชาการ

4) การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา

มุ่งกระจายอำนาจ เพื่อเอื้อให้สถานศึกษามีอำนาจตัดสินใจด้านการบริหารและการจัด บริการทางการศึกษาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่น มากที่สุด พัฒนาระบบรองรับการกระจายอำนาจในระดับจังหวัดให้เข้มแข็งพร้อมส่งเสริมและ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชนและเอกชนโดย

(1) กำหนดหน่วยงานหลัก ที่รับผิดชอบการจัดบริการทางการศึกษาและองค์กร ประสานงานในระดับจังหวัด สำหรับบริหารการศึกษาในท้องถิ่น และในการจัดบริการทางการ ศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท เพื่อให้เกิดความชัดเจนในด้านการกิจ พื้นที่บริการ งบประมาณ และ บุคลากรตลอดจนจัดแบ่งสัดส่วน ความรับผิดชอบการจัดบริการทั้งสถานศึกษาของรัฐบาลและ เอกชนทุกสังกัดรวมทั้งวางระบบเครือข่ายการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้อยู่ภายใต้ นโยบาย การบริหาร มาตรฐานและการประเมินผลที่เป็นเอกภาพในแต่ละระดับและแต่ละประเภท โดย กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบ

(2) มุ่งพัฒนาระบบในทุกระดับ ด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการบริหาร การปรับรื้อโครงสร้างระบบบริหารงานเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ จากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคและสถานศึกษา โดยให้องค์คณะบุคคลระดับจังหวัด

(3) สามารถนโยบายการศึกษา สนับสนุนความก้าวหน้าของบุคลากร และจัดงบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นรวมทั้งให้สถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาสามารถบริหารงานได้อย่างคล่องตัว และมีประสิทธิภาพสูงสุด

(4) พัฒนาการบริหารบุคลากรของกระทรวงศึกษาธิการ ให้อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติองค์กร บริหารงานบุคคลเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพ และเสริมสร้างความมั่นคงในอาชีพ

(5) พัฒนาระบบการตรวจ ติดตาม และประเมินผลให้เข้มแข็ง และประสานสอดคล้องกันทุกระดับ

(6) ดำเนินการช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่าย แก่ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในทุกระดับ ทุกประเภทด้วย รูปแบบที่หลากหลาย เพื่อมุ่งแก้ไขความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียนที่มาจากครอบครัวรายได้ต่ำ ทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชนมุ่งเพิ่มค่าใช้จ่ายทางการศึกษาให้ได้ระหว่าง ร้อยละ 6-7 ของผลผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ(GNP) เพื่อให้ทัดเทียมกับระดับมาตรฐานสากลและนำไปสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาในปี 2550 โดยเพิ่มงบประมาณทางการศึกษา นำมาจัดการด้านภาษีทางการศึกษามาใช้ สนับสนุนภาคเอกชนดำเนินการจัดบริการทางการศึกษา

(7) ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบการจัดบริการทางการศึกษามากขึ้น ด้วยการผ่อนคลาบทกฎระเบียบที่ควบคุมสถานศึกษาและกำหนดมาตรการจูงใจที่เหมาะสมอื่นๆ

(8) ให้นำข้อมูลใช้จ่ายในการจัดบริการทางการศึกษาของโรงเรียนและสถานศึกษาทั้งที่สังกัด และอยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการทุกระดับ ทุกประเภท มาพิจารณาปรับปรุงการเก็บเงินบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียมการเรียน และค่าธรรมเนียมอื่นๆ ให้เพิ่มขึ้นจากอัตราปัจจุบัน

บัญญัติ 10 ประการตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

โรงเรียนที่ได้มาตรฐาน หรือโรงเรียนในอุดมคติ จะต้องมียอดประกอบ 10 ประการดังต่อไปนี้

1) ผู้บริหารโรงเรียน ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ มีจิตสำนึกในการที่จะพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ผู้บริหารควรมีเวลาอยู่ประจำสถานศึกษา เพื่อดูแลการปฏิบัติงานภายในให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

- 2) มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข
- 3) เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมมีแผนผังเดิมรูปแบบ มีห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ ตลอดจนมีสนามกีฬาครบถ้วน โดยให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
- 4) มีอุปกรณ์การสอนครบถ้วน โดยจัดซื้อในราคาท้องตลาดที่เป็นธรรม ทั้งให้เหมาะสมกับการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 5) มีบุคลากร ครูผู้สอนครบตามเกณฑ์ หากขาดแคลนครูให้ครูที่เกษียณอายุ หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิมาช่วยสอน และหรือให้มีระบบการศึกษาทางไกล ผ่านดาวเทียม
- 6) องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการ หรือด้านบริหาร เช่น กำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ การสอนภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา การสอนวิชาชีพเกษตร การก่อสร้าง การไฟฟ้า เป็นต้น
- 7) มีการเก็บค่าเล่าเรียน และค่าธรรมเนียมการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษา และจัดอุปกรณ์การเรียนการสอนให้ครบถ้วน ทั้งนี้ ให้ยกเว้นสำหรับเด็กยากจน และจ่ายค่าตอบแทนให้นักเรียนในการพัฒนาหรือฝึกปฏิบัติ ฝึกอาชีพ ที่เกิดรายได้และประโยชน์แก่โรงเรียน เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เป็นต้น
- 8) มีการส่งเสริมให้กลุ่มบุคคลหรือชุมชน มีส่วนร่วมในการแสวงหาทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการของสถานศึกษา การจัดสวัสดิการให้กับครู เช่น การจัดที่พัก ค่าตอบแทน ค่าล่วงเวลา ค่าสอนพิเศษ ค่าฝึกอบรม ตลอดจนการแก้ปัญหาหนี้สินของครู
- 9) มีการวัดและประเมินผลทางการศึกษาที่มุ่งเน้นผลผลิต คือคุณภาพของนักเรียนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
- 10) เป็นโรงเรียนที่ผู้นำท้องถิ่น และผู้ประกอบการทุกระดับทุกประเภท ขอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

2.3 แนวทางการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาของกรมสามัญศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาของกรมสามัญศึกษา หมายถึง การปรับปรุงการดำเนินงานของกรมสามัญศึกษาและโรงเรียนในสังกัด โดยการเลือกสรร เปลี่ยนแปลง และเพิ่มแนวทางการดำเนินงานจากเดิม ด้วยคาดหมายว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ให้เบาบางลง หรือหมดไปและเพื่อให้การพัฒนาการศึกษาในส่วนรับผิดชอบของกรมสามัญศึกษาบังเกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างรวดเร็วและเร่งด่วน

การปฏิรูปการศึกษาของกรมสามัญศึกษา ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการใน 4 ด้านคือ

- 1) การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา
- 2) การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3) การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
- 4) การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา

โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1) การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา

เร่งรัดให้โรงเรียนในสังกัดทุกแห่งดำเนินการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารสถานที่ จัดบรรยากาศด้านกายภาพภายในโรงเรียนให้ร่มรื่น สวยงาม สะอาด ปลอดภัย และส่งเสริมการเรียนรู้ โดย

- (1) จัดทำแผนที่ตั้งโรงเรียน(School mapping) ของโรงเรียนและจัดทำแผนผังแม่บทของโรงเรียน(Master plan)
- (2) จัดทำแผนชั้นเรียนรายโรงเรียนทุกโรงทั่วประเทศ
- (3) ประสานการกำหนดสัดส่วน/เป้าหมายการรับนักเรียนเพื่อป้องกันการซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น เช่น สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ฯลฯ
- (4) จัดทำแผนของงบประมาณค่าปรับปรุงโรงเรียน เพื่อคุณภาพและมาตรฐานที่ทัดเทียมกัน
- (5) กำหนดขนาดโรงเรียนที่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับท้องถิ่น

(6) วิเคราะห์เกณฑ์มาตรฐาน ควรมื่อการเรียน/อาคารประกอบ กับแผนเต็มรูป และแผนชั้นเรียน ประกอบการพิจารณาจัดทำแผนจัดสรรงบประมาณ

(7) สำรวจข้อมูลความขาดอาคารเรียน/อาคารประกอบ ตามเกณฑ์มาตรฐาน ควรมื่อของโรงเรียนในสังกัด และให้จังหวัดกับโรงเรียนใช้ข้อมูลนี้วางแผนพัฒนาโรงเรียนต่อไป กระจายอำนาจการกำหนดนโยบายและการบริหารโรงเรียน โดยจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรท้องถิ่น มีส่วนร่วมรับผิดชอบการจัดการศึกษา การดำเนินงานของโรงเรียน

(8) ให้มีองค์กรติดตามและประเมินผล ทำหน้าที่กำกับ ติดตามและประเมินผล การดำเนินงาน ตลอดจนมาตรฐานโรงเรียนและสถานศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ และ ประสิทธิภาพการศึกษา รวมทั้งให้มีการสรุปผลเป็นระยะ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อนำไปสู่ การพัฒนาโรงเรียนอยู่เสมอ และต้องนำเสนอแนวทางการพัฒนาในอนาคต

2) การปฏิรูปครูและบุคลากร

เร่งปฏิรูป การสรรหา และพัฒนาครู ทั้งที่ทำการสอนในโรงเรียนในสังกัดและ นอกสังกัด รวมทั้งพัฒนาผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่องโดย

(1) พัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ในโรงเรียน รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรหลักระดับหัวหน้างาน และบุคลากรของกรมสามัญศึกษา

(2) ให้ครู ผู้บริหาร ศึกษาเทคนิค และบุคลากรสายพลเรือนได้รับการพัฒนา วิชาการ รวมทั้งการจัดทำผลงานทางวิชาการ

(3) จัดอบรมให้ครูสามารถช่วยสอนในวิชาที่ขาดแคลน (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ)

(4) ร่วมกับ สสวท. จัดอบรมครูแม่แบบคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เพื่อเป็น วิทยากรขยายผลการอบรมในระดับจังหวัดและโรงเรียน

(5) จัดเก็บอัตราค่าจ้างครูจากโรงเรียนที่มีครูเกินเกณฑ์ ไปยังโรงเรียนที่ต่ำกว่า เกณฑ์

(6) ให้ครูสอนในแต่ละโรงเรียนสามารถสอนได้หลายวิชามากขึ้น โดยเฉพาะ วิชาที่ขาดแคลนมาก และสอนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถสอนทดแทนกันได้ในกรณีขาด ครูในสาขาวิชาต่างๆ

(7) จัดจ้างครูจ้างสอน ตามโครงการครูจ้างสอนในแผนพัฒนาการศึกษาชายแดนภาคใต้ เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูโรงเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

3) การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

เร่งรัดปฏิรูปหลักสูตรและการจัดการศึกษาของโรงเรียน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โดย

(1) พัฒนาหลักสูตรของนักเรียนศึกษาสงเคราะห์และการศึกษาพิเศษให้สามารถช่วยตัวเองในด้านอาชีพได้

(2) จัดห้องเรียน ห้องประกอบที่เอื้อต่อการเรียน การฝึกปฏิบัติ มีอุปกรณ์ครบ และมีครูพร้อมที่จะสอนได้

(3) จัดกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรม ประสิทธิภาพ ที่ช่วยปลูกฝังลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

(4) จัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้อีกระหว่างเรียนและจัดโครงการฝึกอาชีพสำหรับเด็กพิการในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ

(5) สนับสนุนกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ผู้บำเพ็ญประโยชน์ เน้นการพัฒนา ด้านศีลธรรม จริยธรรม ให้มากขึ้น

(6) กระบวนการเรียนการสอนได้รับการพัฒนาและสอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษา โดยให้หน่วยศึกษานิเทศ จัดพัฒนาครูให้มีความรู้ ทักษะการจัดการเรียนการสอน โดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

(7) หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาต่างประเทศ ได้รับการพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาให้ทัดเทียมกับนานาประเทศโดยประสานงานกับ สสวท. กรมวิชาการ สถาบันราชภัฏ และสถาบันอุดมศึกษา

(8) การพัฒนารูปแบบเทคโนโลยีและนวัตกรรมการสอนเพื่อบรรยากาศการเรียนรู้อะและสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างกว้างขวาง

(9) ปรับปรุงวิธีการวัดผลและให้ใช้ผลการเรียนสะสมในการคัดเลือกเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา การศึกษาสงเคราะห์และการศึกษาพิเศษ เพื่อลดความสำคัญของการสอบ

4) การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา

มุ่งกระจายอำนาจ เพื่อเอื้อให้สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด โรงเรียน มีอำนาจตัดสินใจ ในด้านการบริหาร และการจัดบริการทางการศึกษาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่นมากที่สุด โดย

- (1) มอบอำนาจให้ผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัด ผู้บริหารโรงเรียนในด้านต่าง ๆ มากขึ้นเพื่อความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการ เช่น การบริหารบุคคล การบริหารงานการเงินและพัสดุ การบริหารงานทั่วไป
 - (2) พัฒนาสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด พิจารณากรอบอัตรากำลัง ตามความจำเป็นและเหมาะสม
 - (3) ให้กลุ่มโรงเรียน ศึกษาในเทศก์จังหวัด รับผิดชอบงานวิชาการของจังหวัด โดยศึกษาในเทศก์เขตเป็นองค์กรบริหารงานวิชาการ
 - (4) พัฒนาผู้บริหารการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัด และผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหน่วยศึกษาในเทศก์เขต และประธานกลุ่มโรงเรียน เพื่อเพิ่มศักยภาพในด้านการบริหาร
 - (5) ปรับปรุงครู ระเบียบ เพื่อลดขั้นตอนการบริหาร
 - (6) ปรับระบบการบริหารเพื่อรองรับการกระจายอำนาจให้โรงเรียนและหน่วยงานหลักในระดับจังหวัดและท้องถิ่น มีอำนาจในการตัดสินใจการปฏิบัติงานมากขึ้น เกิดความรวดเร็วคล่องตัว จากการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานและการกระจายอำนาจ
 - (7) พัฒนางองค์กรหลักทุกระดับของกรมสามัญศึกษา โดยนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร
 - (8) จัดอุปกรณ์ในการสร้างเครือข่ายระบบสารสนเทศ และดำเนินการวางเครือข่ายระบบสารสนเทศระหว่างสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด โรงเรียน หน่วยศึกษาในเทศก์ กลุ่มโรงเรียนให้สามารถเชื่อมโยงกับกรมสามัญศึกษา และสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดอื่นๆ ได้
- กรมสามัญศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินงานเพื่อให้การมัธยมศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ และการศึกษาพิเศษ บรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา จึงได้จัดองค์กรปฏิรูปการศึกษาของกรมสามัญศึกษาขึ้น โดยดำเนินการใน 3 ระดับ คือ

- 1) ระดับกรม
- 2) ระดับจังหวัด
- 3) ระดับโรงเรียน

กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดบทบาท หน้าที่ ขององค์กรในแต่ละระดับ ตลอดจนการติดตามผล และประเมินผลการดำเนินงานไว้ดังนี้

1) ระดับกรม มีการดำเนินการดังนี้

(1) คณะกรรมการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา 1 คณะ ดังนี้

อธิบดีกรมสามัญศึกษา	ประธานที่ปรึกษา
รองอธิบดีกรมสามัญศึกษา	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
- รองอธิบดีฯ ฝ่ายแผนงานและวิชาการ	ประธานกรรมการ
- ผู้เชี่ยวชาญพิเศษกรมสามัญศึกษา	กรรมการ
- ผู้อำนวยการกองแผนงาน	กรรมการและเลขานุการ
- ผู้แทนจากกองการมัธยมศึกษา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
กองการศึกษาพิเศษ หน่วยศึกษานิเทศก์และกองแผนงาน	

คณะกรรมการมีหน้าที่กำหนดนโยบายและแนวทางในการปฏิรูปการศึกษา โดยได้รับความเห็นชอบจากอธิบดีกรมสามัญศึกษา ตลอดจนควบคุม กำกับ ติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา โดยแต่งตั้งคณะอนุกรรมการดำเนินงานตามภารกิจได้ตามความเหมาะสม

(2) สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา กรมสามัญศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนจากกองการมัธยมศึกษา กองการศึกษาพิเศษ หน่วยศึกษานิเทศก์ และกองแผนงาน เป็นหน่วยงานเฉพาะกิจ ทำหน้าที่ติดตาม ประเมินผล รายงานผลการปฏิบัติงาน เสนอปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน รวมทั้งประสานงานเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2) ระดับจังหวัด มีการดำเนินงานดังนี้

คณะกรรมการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของ สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดประกอบด้วย

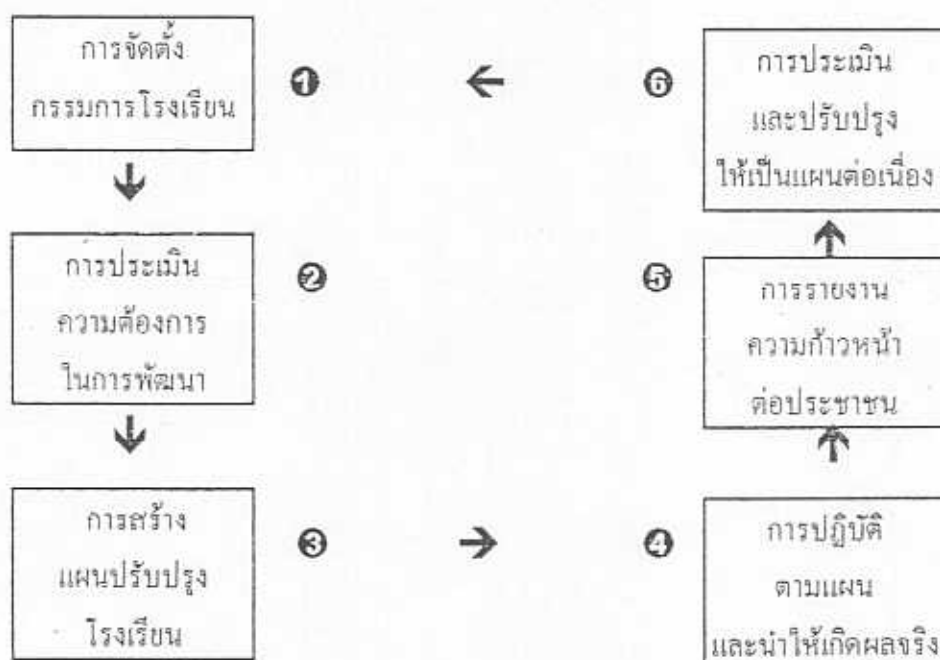
- ผู้ตรวจราชการกรมสามัญศึกษาในเขตการศึกษา ที่จังหวัดตั้งอยู่	ที่ปรึกษา
- ผู้อำนวยการสามัญศึกษา	ประธานกรรมการ
- ผู้นำชุมชน	กรรมการ
- ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ ซึ่งได้รับการ คัดเลือกจากคณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด ขนาดละ 1 คน	กรรมการ
- หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัด	กรรมการ

- ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดกองการศึกษาพิเศษ
ในจังหวัด	กรรมการ
- ผู้ช่วยผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัดที่ดูแล
งานแผนงาน	กรรมการและ
เลขานุการ

คณะกรรมการระดับจังหวัด มีหน้าที่ดำเนินงานตามนโยบายและแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาของกรมสามัญศึกษา ตลอดจนควบคุม กำกับ ติดตามผลประเมินผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษาในระดับจังหวัด โดยแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานตามภารกิจได้ตามความเหมาะสม

3) ระดับโรงเรียน

โรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา มีกระบวนการในการปฏิรูปการศึกษาในสถานศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาในระดับโรงเรียนคือ “แผนปรับปรุงโรงเรียน” ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียนเป็นแผนเฉพาะของโรงเรียนแห่งหนึ่ง จัดทำเพื่อแก้ปัญหาของโรงเรียนนั้น และสนองความต้องการเฉพาะของโรงเรียนนั้น ๆ เท่านั้น มีขั้นตอนที่จะต้องดำเนินการ 6 ขั้นตอน แสดงได้ดังแผนภูมิ 1

แผนภูมิที่ 1 กระบวนการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียน

ขั้นที่ 1 การจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียน

องค์ประกอบของคณะกรรมการ

การกระจายอำนาจให้ผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้ใช้อำนาจในการบริหาร เป็นหลักการที่เชื่อว่าจะทำให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพและสร้างคุณภาพในการเรียนของเด็กได้อย่างดี จึงกำหนดให้การบริหารสถานศึกษา อยู่ภายใต้การบริหารของคณะบุคคล คือ กรรมการโรงเรียน ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ปกครองนักเรียน

สัดส่วนของคณะกรรมการ ในโรงเรียนให้เป็น 3 : 2 : 2 : 2 ดังนี้คือ

ผู้ปกครองนักเรียน	3	ส่วน
ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน	2	ส่วน
ประชาชนและผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น	2	ส่วน
ข้าราชการ (ซึ่งไม่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ)	2	ส่วน

การเลือกกรรมการให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) ให้บุคคลแต่ละประเภทเลือกกรรมการจากบุคคลในกลุ่มของตน เข้ามาเป็นกรรมการโรงเรียน
- (2) ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการจากผู้ปกครองนักเรียนคนหนึ่ง เป็นประธานกรรมการ โรงเรียน และให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นเลขานุการคณะกรรมการ ให้กรรมการอยู่ในวาระคราวละไม่เกิน 3 ปี

ภาระหน้าที่กรรมการโรงเรียน

- (1) มองดูเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาจากทุกแห่งทุกมุม และคิดสร้างแผนปรับปรุงโรงเรียน
- (2) มองดูสภาพโรงเรียนของตน คัดสินใจกำหนดจุดที่ต้องการปรับปรุง ทั้งนี้ต้องจัดลำดับ ด้วยว่าความต้องการใดมีแรงกดดันมากที่สุด
- (3) คณะกรรมการโรงเรียนจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์ คือ “วิธีการ” ที่จะปรับปรุงจุดที่มีความสำคัญต่อโรงเรียนมากที่สุด ท้ายสุดคณะกรรมการจะต้องตัดสินใจ หาวิธีที่จะวัดในสิ่งที่วางแผนจะทำ ผลสุดท้ายที่พึงได้จากการงาน คือ แผนปรับปรุงโรงเรียนเพื่อหาโรงเรียนบรรลุถึงเป้าหมายของการปฏิรูป
- (4) คณะกรรมการโรงเรียนร่วมตรวจสอบความก้าวหน้าและแนวทางการปรับปรุงโรงเรียน
- (5) รับทราบความก้าวหน้า รายงาน ให้ความเห็นชอบต่อผลงานของโรงเรียน
- (6) ให้การสนับสนุนในด้านการเงิน และการเผยแพร่ชื่อเสียงของโรงเรียน

ขั้นที่ 2 การประเมินความต้องการในการพัฒนา

การวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพปัจจุบันของโรงเรียนในด้านต่างๆ ได้แก่ สภาพความพร้อมตามบัญญัติ 10 ประการ (ยกเว้นข้อ 9) สักยภาพของบุคลากร สภาพของสื่อและหลักสูตร การสอนของครู และผลการเรียนของนักเรียน เพื่อรู้จักโรงเรียนของเราให้มากที่สุด เป็นการจัดทำสารสนเทศพื้นฐานโดยทุกคนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะครู ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนยุทธศาสตร์ และการกำหนดจุดพัฒนาโรงเรียน โดยดำเนินการดังนี้

1) ทำแบบสำรวจสภาพปัจจุบันของโรงเรียน เพื่อหาจุดพัฒนาโรงเรียนในประเด็นต่อไปนี้

(1) สภาพความพร้อมของโรงเรียนตามแนวบัญญัติ 10 ประการ (ยกเว้นข้อ 9) รวมทั้งข้อมูลจำเป็นอื่นๆ เช่น ระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชน เป็นต้น

(2) สักยภาพของบุคลากร ด้านต่างๆ ทั้งด้านเนื้อหาและพัฒนาการของนักเรียน โดยเน้นที่จะปฏิบัติได้จริงมากกว่าวุฒิการศึกษา

(3) สภาพของสื่อและหลักสูตร เน้นการสร้างประสบการณ์

(4) พฤติกรรมการสอนของครูลักษณะต่าง ๆ

(5) ผลการเรียนของผู้เรียน เน้นความสามารถ พัฒนาการด้านต่าง ๆ จำแนกตามระดับความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ

2) ทดลองใช้แบบสำรวจและปรับปรุง

3) เก็บข้อมูลตามรายการในแบบสำรวจที่ปรับปรุงแล้ว

4) วิเคราะห์ข้อมูล

5) นำเสนอ โดยจัดทำรายการในเชิงของสภาพที่เป็นอยู่ตามประเด็นในข้อ 1 โดยพยายามจัดข้อมูลให้เป็นเหตุผลเดียวกัน ถ้ามีสิ่งนี้แล้วจะทำงานใดได้ และทำงานนี้ได้ดีแล้วจะทำให้เกิดผลอย่างไรและมุ่งประเด็นไปที่ ถ้าจะปฏิรูปได้ดีควรมีอะไรบ้าง นำเสนอเป็นรายการสภาพความพร้อมทั้ง 5 ด้าน คือ สภาพความพร้อมของโรงเรียนตามแนวบัญญัติ 10 ประการ สักยภาพของบุคลากร สภาพของสื่อและหลักสูตร พฤติกรรมการสอนของครู และผลการเรียนของผู้เรียน ถ้านำเสนอเป็นแผนภูมิเหตุผลสัมพันธ์ได้ก็ยิ่งดี

สิ่งที่ได้ : รายงานสภาพความพร้อมของโรงเรียนทั้ง 5 ด้าน

6) ประชุมกรรมการศึกษาของโรงเรียนและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดทำแนวนโยบายของการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา การปกครอง และวัฒนธรรมในท้องถิ่น กำหนดเป็นลักษณะสำคัญ ๆ ของการพัฒนาในชุมชน

สิ่งที่ได้ : แนวนโยบายพัฒนาชุมชน

7) กำหนดตัวแปรพื้นฐานที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2-3 ตัว แล้วนำมาสร้างภาพอนาคต 3 แบบ โดยให้ตัวแปร 2-3 ตัวนี้ เปลี่ยนแปลงในระดับเร็วมากขึ้น หรือเท่าเดิม หรือช้ากว่าเดิม น้อยกว่าเดิม ก็จะได้ผลการเปลี่ยนแปลงในระยะ 5-10 ปี กลายเป็นสภาพสังคม 3 แบบ

สิ่งที่ได้ : สภาพสังคมในอนาคต 3 แบบ

8) นำข้อจำกัดของชุมชน นโยบายของรัฐ และทรัพยากรท้องถิ่นมาเลือกสภาพที่ควรจะเป็นในอนาคตของชุมชน แล้วกำหนดเป็นคุณภาพของบุคคลที่พึงประสงค์ บุคลากร สื่อ การสอน และความพร้อมของโรงเรียน ให้ขนานกับรายการข้อ 1 หรือรายการในข้อ 5

สิ่งที่ได้ : สภาพสังคมที่ควรจะเป็นในอนาคต

9) นำข้อมูลมาเปรียบเทียบกัน ระหว่างความพร้อมที่เป็นอยู่ในข้อ 5 กับสภาพที่ควรจะเป็นในข้อ 8 กำหนดมาเป็นรายการความต้องการของชุมชนเป็นความจำเป็นทางการศึกษา และความต้องการในการพัฒนาที่แท้จริง

สิ่งที่ได้ : ความจำเป็นทางการศึกษาความต้องการในการพัฒนาที่แท้จริงของชุมชน

10) นำข้อมูลที่จัดทำแล้วในข้อ 9 ไปใช้ในขั้นตอนที่ 3
ขั้นที่ 3 การสร้างแผนปรับปรุงโรงเรียน

ภาระหน้าที่สำคัญของกรรมการโรงเรียน คือ การกำหนดยุทธศาสตร์ที่จะปรับปรุงจุดที่มีความสำคัญคือโรงเรียนมากที่สุด โดยมุ่งผลไปที่คุณภาพของบุคคลที่พึงประสงค์ และคำนึงถึงศักยภาพของโรงเรียน นำมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น และแผนยุทธศาสตร์ปรับปรุงโรงเรียน ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญดังต่อไปนี้

1) ประชุมคณะครูในโรงเรียน กรรมการศึกษา และตัวแทนจากชุมชนทุกอาชีพ สร้างความตระหนักในการพัฒนา ชี้แจงเหตุผลความจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียน และนักเรียน แล้วลงสรุปเป็นความมุ่งมั่น ความตั้งใจในการพัฒนา

สิ่งที่ได้ : ความมุ่งมั่นหรือความตั้งใจในการพัฒนาโรงเรียน

และชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนและผู้เรียน

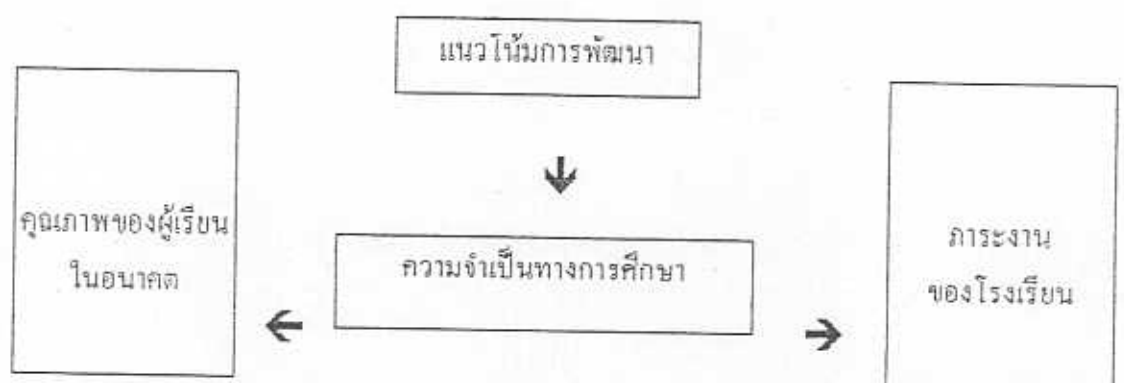
2) วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน

(1) ให้ครูแต่ละคนประเมินตนเอง เพื่อหาจุดเด่น จุดด้อยของตนเองในมุมมองต่างๆ คือ ตัวเรามองตัวเอง คนอื่นมองตัวเรา และความคาดหวังของสังคมที่มีต่อตัวเรา

(2) ประชุมคณะครูเพื่อสรุปผลการประเมินตนเองของทุกคนเป็นภาพรวมของโรงเรียน

สิ่งที่ได้ : จุดเด่น - จุดด้อย ของครูทั้งโรงเรียน

3) นำข้อมูลคุณภาพของบุคคลที่พึงประสงค์ และข้อจำกัดของโรงเรียนไปจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและแผนยุทธศาสตร์ปรับปรุงโรงเรียน นำเสนอได้โดยแผนภูมิและขั้นตอนสำคัญ ๆ ต่อไปนี้

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		ผล
		ครู	ผู้เรียน	
	เน้นการบูรณาการ			

หลักสูตรท้องถิ่น

งานโครงการ	ระยะเวลา			ผล
	ปี 1	ปี 2	ปี 3	

แผนยุทธศาสตร์

แผนภูมิที่ 2 การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและแผนยุทธศาสตร์ปรับปรุงโรงเรียน

การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

1) รวบรวมข้อมูลที่ต้องใช้ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น อันได้แก่ความต้องการในการพัฒนา ของชุมชนและท้องถิ่น นโยบายการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน คุณภาพปัจจุบันของผู้เรียน แนวโน้มของการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ และศักยภาพของโรงเรียน(จัดทำแล้วในขั้นที่ 2)

2) ประชุมคณะกรรมการ ศึกษา และผู้แทนชุมชน เพื่อระดมความคิดหาความจำเป็นทางการศึกษา แล้วลงมติเอกฉันท์ สรุปเป็นคุณภาพของผู้เรียนในอนาคต

3) นำคุณภาพของผู้เรียนในอนาคต มาพิจารณาต่ออีกว่า มีลักษณะเป็นคุณลักษณะหรือคุณภาพย่อย ๆ ที่ก่อตัวกันให้เกิดเป็นคุณภาพผู้เรียนในอนาคตได้บ้าง

แผนภูมิที่ 3 คุณภาพของผู้เรียนในอนาคต

4) นำคุณภาพย่อยมากำหนดเป็นจุดประสงค์
5) จากจุดประสงค์นำมากำหนดเนื้อหาโดยเน้นการบูรณาการกลุ่มประสบการณ์หรือวิชา
6) กำหนดกิจกรรมครู และกิจกรรมของผู้เรียนเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมมากที่สุด ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือทำ ครูเป็นเพียงผู้จัดการและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเรียนรู้มาก ที่สุด และเต็มศักยภาพ

7) ตรวจสอบดูว่า จุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรม ส่งผลให้เกิดคุณภาพผู้เรียนในอนาคตได้แท้จริง และสอดคล้องกับความต้องการของนโยบายแนวโน้มการพัฒนา และศักยภาพของโรงเรียน

8) ลงมือนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์โรงเรียน

1) เปรียบเทียบคุณภาพของผู้เรียนที่ควรจะเป็น ตามที่ได้วิเคราะห์แนวโน้มในการพัฒนา มาแล้ว กับคุณภาพปัจจุบัน แล้วเลือกคุณภาพตัวที่มีช่วงห่างกันมาก ๆ หรือคุณภาพที่จำเป็นมาก ๆ

หรือคุณภาพ ที่สำคัญมาก ๆ มาดำเนินการพัฒนาการก่อนซึ่งในที่นี้เรียกว่า จุดพัฒนา โรงเรียน อาจเลือกพัฒนาเพียง 2-3 เรื่องก่อน ตามศักยภาพและจุดเด่นของ บุคลากร

2) นำจุดพัฒนามาจัดทำเป็นนโยบาย และแนวทางดำเนินการกว้าง ๆ แล้วช่วยกัน สังเคราะห์ภาระงานของโรงเรียน

3) ประชุมคณะครู กรรมการศึกษา และผู้แทนจากชุมชน ระดมสมอง เพื่อกำหนดแนว ดำเนินการที่จะได้ผลดีที่สุดในการพัฒนาผู้เรียน ตามความต้องการที่ได้กำหนดเป็นจุดพัฒนาไว้แล้ว ในที่นี้เราเรียกว่า ยุทธศาสตร์หลัก

4) ระดมความคิดต่อว่า จากยุทธศาสตร์ หลักนั้น ใครมีส่วนเกี่ยวข้องและช่วยเหลืออย่างไร ได้บ้าง และผู้บริหาร และครูแต่ละคนจะนำไปปฏิบัติในส่วนของคนอย่างไร และมีอะไรที่ต้องการ

5) ร่วมกันปฏิบัติ

6) ให้คณะครูพยายามเพิ่มเติมวิธีใหม่ที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จที่มีคุณภาพสูงกว่าเดิม (สร้าง นวัตกรรม)

7) คณะครูช่วยกันกำหนดงาน / โครงการ / แผนงาน โดยทำเป็นแผน 3 ปี และแบ่งเป็น แผน 1 ปี 2 ปี และ 3 ปี พร้อมทั้งกำหนดผลงานในแต่ละงาน / โครงการ / แผนงาน

8) นำข้อมูลทั้งหมดมาเขียนลงในแผนภูมิ และใช้แผนภูมินี้นำเสนอภาพรวมของงาน โรงเรียน ในเอกสารหลักต่าง ๆ ของโรงเรียน (ใช้แผนภูมิเฉพาะด้านแผนยุทธศาสตร์)

9) ลงมือปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติตามแผนและทำให้เกิดผลจริง

การปฏิบัติตามแผนปรับปรุงโรงเรียน (แผนยุทธศาสตร์) ให้โรงเรียนปฏิบัติตามกิจกรรม ที่ร่วมกันสร้างขึ้นในแผนปรับปรุงประจำปี โดยยึดเป้าหมายสำคัญคือพัฒนาตัวเด็ก โดยวิธีการ กำหนดไว้ในแนวคิดของโรงเรียน ในการปฏิบัติหากมีปัญหาอาจจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการที่ จะนำไปสู่ผลโดยไม่ยึดติดรูปแบบ แต่มุ่งสู่ผลตามเป้าหมายที่แท้จริง และส่งเสริมให้องค์กรโดย เฉพาะครูพัฒนาตนเอง ไปสู่ความเป็นวิชาชีพในสถานะการปฏิบัติงานตามปกติ สำหรับการติดตาม นั้น เน้นการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการพัฒนาโรงเรียนและผู้เรียน โดยไม่ต้องเน้น การตรวจสอบเพื่อจับผิด บทบาทที่สำคัญคือ การกระตุ้นและท้าทายอย่างสร้างสรรค์ซึ่งนำมาเสนอ โดยละเอียดดังต่อไปนี้

1) จัดทำผลงานรายทางของโครงการ / งาน / แผน ทุก ๆ เรื่องที่กำหนดแล้ว เป็นช่วง 3 เดือน 6 เดือน หรือช่วงรายระยะที่จะมีการตรวจสอบได้

สิ่งที่ได้ : ผลงานรายทาง

2) ประชุมคณะกรรมการและทุกคนที่เกี่ยวข้องในงานระยะที่จะมีการตรวจสอบ ให้แต่ละคนเสนอข้อมูลที่ตนเองพบเห็น หรือได้รับ แล้วนำมาเป็นภาพรวมของผลงานในช่วงที่ปฏิบัติอยู่ (3 เดือน 6 เดือน) ทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพ การประชุมให้ใช้รูปแบบการลงมติเอกฉันท์ การประเมินร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ที่เน้นข้อมูลผลการปฏิบัติงานจริง

สิ่งที่ได้ : ภาพรวมของผลงานที่ได้ปฏิบัติงานจริง

3) นำผลที่ได้มาเทียบกับผลที่คาดหวัง ตามข้อ 1 ถ้าผลที่ได้้น้อยกว่า คุณภาพต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ให้ระดมสมองหาแนวทางแก้ไข อาจใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วม (Participation Method) หรือวิธีระดมสมองทั่ว ๆ ไปก็ได้

สิ่งที่ได้ : แนวทางการพัฒนาให้ผลที่เกิดขึ้นจริงใกล้เคียงกับผลที่คาดหวัง

4) ถ้าได้ผลตามความคาดหวังหรือดีกว่า ก็ให้ช่วยกันบันทึกว่าสิ่งใดทำให้เกิดผลดี และให้ทุกคนแสดงความรู้สึกล่อผลงานนั้น ๆ

สิ่งที่ได้ : ความรู้สึกที่ดีของทุกคน ที่มีต่อผลงานที่เกิดขึ้น

การดำเนินงานในแนวการปฏิรูปการศึกษาจะใช้การตัดสินใจในระดับโรงเรียนในระดับที่ใกล้ชิดมากที่สุด เพื่อจะได้มีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วและทันต่อการพัฒนาหน่วยงานที่เป็นผู้สนับสนุนจึงมีบทบาทสำคัญแค่เพียงกระตุ้นท้าทายให้โรงเรียนพัฒนาเด็กอย่างเต็มศักยภาพ สนับสนุนทางการเงิน วัสดุอุปกรณ์ และช่วยเหลือด้านเทคนิควิธีการ ให้นำไปสู่ผลคุณภาพมากยิ่งขึ้น

หน่วยงานในระดับจังหวัดและอำเภอจะต้องดำเนินการให้เป็นภาพรวมของการพัฒนาจึงควรมีการดำเนินงานดังนี้

1) นำเสนอปัญหาของการพัฒนาทางการศึกษา คุณภาพทางการศึกษาในภาพรวม เพื่อกระตุ้นท้าทายให้เกิดการพัฒนาคุณภาพขึ้นในระดับโรงเรียน ผ่านคณะกรรมการโรงเรียน

สิ่งที่ได้ : ความตระหนักในการพัฒนาร่วมกัน

2) รวบรวมข้อมูลจากโรงเรียน นำมารวมให้เห็นภาพรวมของการพัฒนาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ สอดคล้องกับนโยบายจากส่วนกลางจัดทำแผนยุทธศาสตร์

สิ่งที่ได้ : แผนยุทธศาสตร์ระดับอำเภอ จังหวัด และหน่วยเหนือทุกระดับ

3) คัดรอร่วมประชุมโรงเรียน เพื่อให้เกิดระดับคุณภาพของการพัฒนาที่ท้าทายตามศักยภาพของโรงเรียน

สิ่งที่ได้ : การตั้งเป้าหมายในการพัฒนาที่ท้าทายร่วมกัน

4) ให้งบประมาณวัสดุ อุปกรณ์ตามแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียน

สิ่งที่ได้ : การใช้ทรัพยากรที่ตรงกับความต้องการจำเป็น

5) จัดบริการสนับสนุนทางวิชาการโดยเฉพาะเกี่ยวกับวิธีที่จะนำไปสู่ผลคุณภาพที่ดีขึ้นทั้งในด้านการบริหารโรงเรียนและการเรียนการสอน

สิ่งที่ได้ : การสนับสนุนที่เน้นผลที่ตัวเด็ก

6) ร่วมประเมินโรงเรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงที่ดีขึ้น รวมทั้งการชี้แนะให้โรงเรียนพัฒนาปรับปรุงได้ตรงตามความจำเป็น

สิ่งที่ได้ : การมีส่วนร่วมจากทุกระดับในการประเมินและพัฒนา

7) จัดรางวัล การเชิดชูเกียรติให้โรงเรียนและครู รางวัลอาจเป็นทุนศึกษาครูงานเพิ่มเติม รวมทั้งการฝึกอบรมต่างประเทศเพื่อนำผลมาใช้พัฒนาให้ได้มากยิ่งขึ้น

สิ่งที่ได้ : ความภาคภูมิใจในผลงานที่ทำร่วมกันทำ

8) ช่วยเหลือโรงเรียนในการนำเสนอผลงานดีเด่นต่อประชาชน และช่วยสร้างความชื่นชมต่อโรงเรียนของชุมชนรอบๆโรงเรียน

สิ่งที่ได้ : โรงเรียนเป็นที่ชื่นชมของชุมชน

ในการดำเนินงานหน่วยงานสนับสนุน ควรจัดทำเป็นรูปกรรมการ และจัดการในรูปแบบเดียวกับโรงเรียน โดยคณะกรรมการเป็นผู้ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาของสำนักงาน ตรวจสอบปรับปรุงสำนักงาน ให้สนับสนุนโรงเรียนได้ตรงตามความต้องการมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันคณะกรรมการในระดับหน่วยงานสนับสนุนนี้ จะเป็นผู้ให้ความเห็นชอบในการตั้งกรรมการโรงเรียน แผนการพัฒนาโรงเรียนและรายงานความก้าวหน้าของโรงเรียน กระตุ้นให้มีการพัฒนาอยู่เสมอ หน่วยงานระดับอำเภอจะต้องจัดทำแผนและใช้แผนยุทธศาสตร์ที่ต่อเนื่องของอำเภอ และหน่วยงานระดับจังหวัดก็ต้องจัดทำแผนและใช้แผนยุทธศาสตร์ของจังหวัด แนวทางหน่วยงานสนับสนุนทั้งอำเภอและจังหวัดนี้ ต้องตอบสนองการพัฒนาของโรงเรียนที่สร้างขึ้นมาบนความต้องการของ ผู้เรียนและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

คณะกรรมการของหน่วยงานสนับสนุนทั้งในอำเภอและจังหวัด จึงมีหน้าที่ภาระงาน ดังนี้

1) ให้ความเห็นชอบ นโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และแนวดำเนินการของสำนักงานในอันที่จะให้ความช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนตามความต้องการที่แท้จริง

2) ให้คำแนะนำหน่วยงานสนับสนุนในการเพิ่มพูนความท้าทายให้โรงเรียนพัฒนาเสนอแนะโรงเรียน ในด้านวิธีการที่จะได้ผลดียิ่งขึ้น

3) ร่วมประเมินตรวจสอบการดำเนินงานของสำนักงานในอันที่จะนำไปสู่โรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) รับทราบความก้าวหน้า รายงานให้ความเห็นชอบต่อผลงานของหน่วยงานสนับสนุน

5) เผยแพร่ผลงานแสดงความชื่นชมต่อผลงานรวมในการพัฒนาการศึกษาของหน่วยงาน และโรงเรียน

6) ดำเนินงานทางด้านการบริหารเพื่อให้คณะกรรมการโรงเรียนและโรงเรียนเป็นไปตามข้อกฎหมายระเบียบต่าง ๆ ช่วยเหลือโรงเรียนในด้านการจัดทำเอกสาร การดำเนินงานทางการเงินให้ถูกต้องตามระเบียบต่าง ๆ

ขั้นที่ 5 การรายงานความก้าวหน้าต่อประชาชน

การจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษาถือว่าการศึกษาคือเป็นเรื่องของส่วนรวม ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน จึงต้องรับรู้ความสำเร็จและความล้มเหลวของการจัดการศึกษา ดังนั้นเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะเลขานุการคณะกรรมการโรงเรียน จะต้องนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของผู้เรียน และสภาพการจัดการศึกษาโดยส่วนรวม ที่จะนำไปสู่เป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศปี 2550

การรายงานพัฒนาการหรือความก้าวหน้าของนักเรียน ให้รายงานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (Competencies) ของผู้เรียนด้านภาษาและการสื่อสาร วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศาสตร์ สุขภาพและความปลอดภัย การเข้าสังคม นิสัยการทำงาน โดยนำเสนอในด้านความสามารถของพัฒนาการด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากการรายงานผลการเรียนตามปกติ ซึ่งสามารถดำเนินการได้โดยคณะกรรมการโรงเรียน คณะครู และหน่วยงานสนับสนุนทางวิชาการ ร่วมกันประเมินความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ และรายงานผลประจำปี โดยใช้พฤติกรรมพัฒนาของผู้เรียนเป็นหลัก แล้วเข้าร่วมกันจัดทำรายงานเสนอในประเด็นต่อไปนี้

1) ผลการพัฒนาผู้เรียน ในด้านความสามารถทั้งด้านพัฒนาการทางกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ จิตใจ เปรียบเทียบระหว่างต้นปีกับปลายปี ระหว่างกลุ่มที่เก่งที่สุด กลุ่มเก่ง กลุ่มอ่อน กลุ่มอ่อนที่สุด เพื่อตรวจสอบความเท่าเทียมกันในการพัฒนา

2) วิธีการพัฒนาต่าง ๆ ที่ใช้แล้วได้ประโยชน์ และองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้วิธีใช้ไปแล้วได้ผล

3) ความรู้สึกของผู้ปฏิบัติ ที่มีต่อการพัฒนาที่ทำไปแล้ว รวมทั้งผลกระทบทางบวก ทางลบ และความภาคภูมิใจที่มีอยู่

4) แนวทางที่จะพัฒนาต่อเนื่อง ให้ได้คุณภาพสูงขึ้น

รายงานที่จัดทำเสร็จแล้วให้เสนอคณะกรรมการประจำโรงเรียนเพื่อรับทราบความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจต่อผลการจัดการศึกษาที่ตนเองมีส่วนร่วม เป็นข้อมูลที่จะปรับปรุงการศึกษาให้ดีขึ้น เมื่อคณะกรรมการประจำโรงเรียนให้ความ

เห็นชอบ ให้เสนอรายงานต่อผู้บังคับบัญชาเหนือชั้นเพื่อรวมเป็นรายงานผลการจัดการศึกษาของ
อำเภอ ของจังหวัด กรม และกระทรวงศึกษาธิการต่อไป

ขั้นที่ 6 การประเมินและปรับปรุงให้เป็นแผนต่อเนื่อง

การประเมินและปรับปรุงชี้เป้าหมาสำคัญ คือ ผลที่เกิดขึ้นจริงกับผู้เรียน มุ่งส่งเสริม
ให้มีการพัฒนาตนเองของครูเพื่อพัฒนางานของโรงเรียนให้ เป็นองค์กรวิชาชีพที่แท้จริง ดังนั้น
คราบใดที่มีการปฏิบัติตามแผนก็จะต้องมีการประเมินและปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ จนเป็นแผน
พัฒนาที่ต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง ไม่เน้นการตรวจสอบเพื่อจับผิด แต่เป็นไปเพื่อร่วมกันสนับสนุน และ
อำนวยความสะดวกตามแนวทางการประเมินอย่างสร้างสรรค์ โดยมุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน
ซึ่งนำเสนอต่อไปนี้

หลักการ

- 1) วิธีและเกณฑ์การประเมินต้องตกลงร่วมกัน
- 2) ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินต้องได้มาจากวิธีหลากหลายแหล่งด้วยวิธีการหลายวิธี
- 3) การสรุปผลการประเมินต้องเป็นมติเอกฉันท์
- 4) การรายงานต้องชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติของครูกับผล ที่เกิดขึ้นกับ

ผู้เรียน

- 5) การรายงานต้องเสนอแนวทางการปรับปรุงให้ดีขึ้น

ขั้นตอนสำคัญ

- 1) ประชุมคณะครู กรรมการศึกษา และผู้แทนจากชุมชน เพื่อระดมความคิดหาวิธี และ
เกณฑ์การประเมิน แล้วลงสรุปเป็นข้อตกลงร่วมกัน

สิ่งที่ได้ : ข้อตกลงร่วมกันเรื่องวิธีและเกณฑ์การประเมิน

- 2) ประชุมกรรมการ ที่ได้รับมอบหมายระดมความคิด หาแหล่งเก็บข้อมูล และวิธี
การเก็บข้อมูลโดยมุ่งเน้นความหลากหลาย ไม่ยึดวิธีการหรือแหล่งหนึ่งแหล่งใดเพียงอย่างเดียว
แล้วลงมือเก็บข้อมูลตามวิธีการและแหล่งข้อมูลดังกล่าว

สิ่งที่ได้ : ข้อมูลการประเมินที่เพียงพอที่จะประเมินได้อย่างมีผล

- 3) ประชุมคณะครู กรรมการศึกษา และผู้แทนจากชุมชน เพื่อสรุปผลการประเมินด้วย
การลงมติเอกฉันท์ โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วม (Participation method)

สิ่งที่ได้ : มติเอกฉันท์ในการประเมิน

- 4) ประชุม (ต่อ) เพื่อนำผลการประเมินมาดำเนินการวิเคราะห์และหาแนวทางปรับปรุง
ดังนี้

(1) วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของการปฏิบัติงานของครูกับผลที่เกิดขึ้นจริงกับผู้เรียน

(2) ช่วยกันประเมินต่อว่า มีสิ่งใดพึงพอใจ - ไม่พึงพอใจคิดหาแนวทางว่าถ้าพึงพอใจแล้วจะพัฒนาให้ได้ผลดีที่สุดอย่างไรได้บ้าง ถ้ายังไม่พอใจจะปรับปรุงแก้ไขให้ดีกว่าเดิมได้ผลอย่างไรแล้วช่วยกันเสนอเป็นแนวทางการปรับปรุงให้ดีขึ้น

สิ่งที่ได้ : รายงานการประเมินที่แสดงถึงการปฏิบัติงานของครู ที่สัมพันธ์กับผลที่เกิดขึ้นจริงกับผู้เรียน และแนวทางการปรับปรุงให้ดีขึ้น

5) การประเมินตนเอง บุคลากรแต่ละคนโดยเฉพาะครูนำข้อมูลการประเมินไปวิเคราะห์หว่ามีส่วนใดเกี่ยวข้องกับตนเองบ้างแล้วประเมินตนเอง เพื่อให้สามารถรู้จุดพัฒนาแล้วพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น ๆ ขึ้นอยู่เสมอ เติบโตตามศักยภาพของแต่ละคน ดังนี้

(1) สำรวจตนเองว่าเรามีผลงานที่ดีด้านใด ยังมีข้อจำกัดด้านใด

(2) วิเคราะห์ว่าเราต้องปรับปรุงอะไรเพื่องานการปรับปรุงโรงเรียนของเรา
คิดค้นหาวิธีการที่จะปรับปรุงด้วยวิธีใด จะใช้อุปกรณ์ ให้ใครช่วยเหลืออย่างหลากหลายทางเลือก

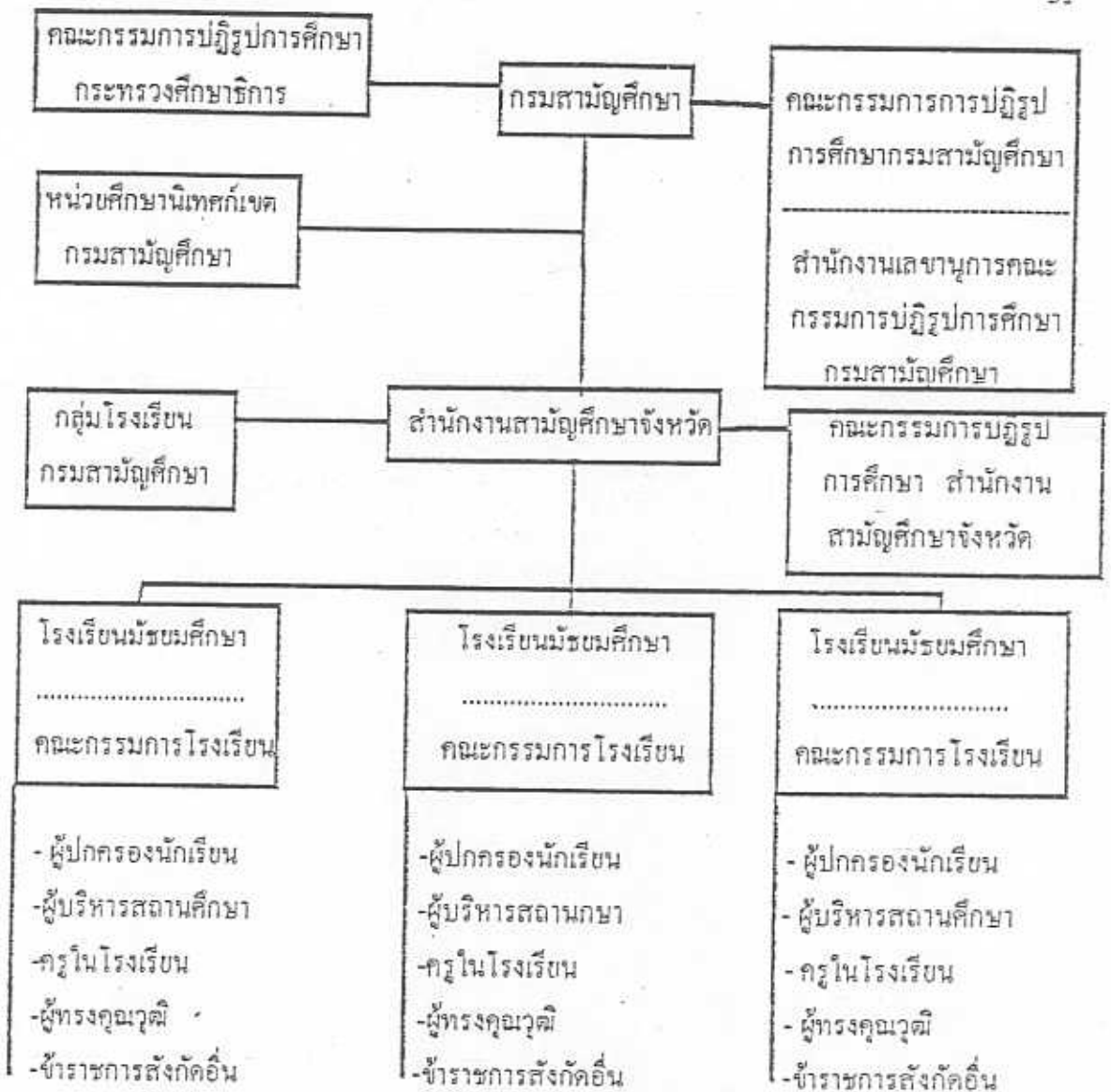
(3) เลือกวิธีที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเองมากที่สุด ลงมือปฏิบัติตามทางเลือก ประเมินหลังการปรับปรุงว่าได้ผลดีขึ้นกว่าเดิมหรือไม่เพียงใด เพราะเหตุใด แล้วหาทางพัฒนาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ให้เกิดผลต่อผู้เรียนในระดับที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ

สิ่งที่ได้ : จุดพัฒนาตนเองและการปรับปรุงพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนางานได้อย่างเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล

6) โรงเรียนช่วยกันใช้ข้อมูล นักเรียน และแนวความคิดที่ได้จากข้อ 1 - 5 ไปเป็นแนวทางในการทำแผนหมุนเวียนและต่อเนื่อง (Rolling plan) ในขั้นที่ 2 สำหรับรอบต่อไป และเดินทางขั้นตอนจนครบถ้วนเช่นนี้ทุกปี จนแผนยุทธศาสตร์กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการปรับปรุงโรงเรียนหมุนเวียนต่อเนื่อง ปรับปรุงให้ทันต่อการพัฒนาด้านเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมได้อย่างทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์แห่งความเป็นเลิศ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

สิ่งที่ได้ : โรงเรียนพัฒนาตนเองอยู่เสมอโดยใช้แผนยุทธศาสตร์

โครงสร้างองค์กรปฏิรูปการศึกษา กรมสามัญศึกษาซึ่งมีการดำเนินงานใน 3 ระดับ
ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ดังแผนภูมิ 4

แผนภูมิที่ 4 โครงสร้างองค์กรปฏิรูปการศึกษากกรมสามัญศึกษา

2.4 การกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา

การกำกับติดตาม (Monitoring) หมายถึง การดำเนินการทบทวนความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา ด้วยการทบทวนปัจจัยที่เป็นจุดเริ่มต้น (Initial review) และการทบทวนความก้าวหน้า (Reviewing progressing) ในการดำเนินงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา ซึ่งในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการทบทวนดังกล่าว ประกอบด้วย การประเมินโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ การสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร รายงานที่ปรากฏของโรงเรียน เป็นต้น

การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ของการประเมินรวมถึงการกำกับติดตามที่ใช้ในการประมาณผลของความคาดหวังที่จะได้รับการดำเนินงานตามโครงการปฏิรูปการศึกษา เพื่อระบุความต้องการทราบในการที่จะเข้าไปช่วยเหลือแก่โรงเรียนและกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการถ่ายโอนความช่วยเหลือไปยังโรงเรียน ดังนั้น การกำกับติดตามและประเมินได้กำหนดควบคู่ไปพร้อมกับการดำเนินงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนสามารถจะทำให้เกิดการประเมินการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนให้สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา และทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

ขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการประเมินผล

กิจกรรมการประเมิน (Howard E. Freeman และคณะ , 1979) ได้เสนอกิจกรรมการประเมินดังนี้

ระยะ 1	ระยะ 2	ระยะ 3
การกำหนดหัวเรื่องการประเมิน	การออกแบบวิธีการประเมิน	การดำเนินการประเมิน
-การกำหนดเนื้อหาการประเมิน	-เลือกแบบวิธีในการประเมิน	-การตรวจสอบความเป็นไปได้
-การกำหนดแบบการประเมิน	-เลือกเกณฑ์การประเมิน	-การกำหนดผู้ดำเนินการประเมิน
-การกำหนดเป้าหมายการประเมิน	-เลือกมาตรฐานเทียบเคียง	-การทดสอบและตรวจสอบ
-การกำหนดทางเลือกในการตัดสินใจ	-เลือกเครื่องมือประเมิน	-ตามวิธีการประเมิน
-การสรุปเนื้อหาการประเมิน	-ระบุนุ่มตามวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	-การเก็บรวบรวมข้อมูล
	-ระบุกลุ่มตัวอย่าง	และรายงานผล
	-ระบุวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	-ประเมินการประเมินผล
	-ระบุวิธีการรายงานผล	-สรุปข้อค้นพบและ
		ข้อเสนอแนะ
	-การสรุปการออกแบบการประเมิน	

แผนภูมิที่ 5 กิจกรรมการประเมิน

2.5 ผลการกำกับติดตามการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา

ในปี พ.ศ. 2539 กรมสามัญศึกษาได้กำหนดให้โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษาดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาคมนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งยังได้กำหนดแนวทางในการกำกับ ติดตาม และประเมินผล (Monitoring and evaluation) ควบคู่ไปกับการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินงานปฏิรูปการศึกษามีผลดีที่สุด

ในการกำกับติดตามการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษาทั่วประเทศ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาและสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดทุกจังหวัดได้ดำเนินงาน กำกับติดตามในเดือนกุมภาพันธ์ 2540 ได้รับข้อมูลกลับคืนมาจำนวน 2,273 โรงเรียน มีผลการกำกับติดตามดังนี้

1) การดำเนินงานปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา

จากรายการทั้งหมด 15 รายการ ที่เป็นส่วนประกอบของการดำเนินงานด้านนี้พบว่า ได้ดำเนินการแล้วจำนวน 888 โรงเรียน (ร้อยละ 39.07) กำลังดำเนินการจำนวน 1,038 โรงเรียน (ร้อยละ 45.67) และยังไม่ได้ดำเนินการบางรายการ จำนวน 347 โรงเรียน (ร้อยละ 15.27)

2) การดำเนินงานปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา

จากรายการทั้งหมด 7 รายการ ที่เป็นส่วนประกอบของการดำเนินงานด้านนี้พบว่า ได้ดำเนินการแล้วจำนวน 887 โรงเรียน (ร้อยละ 39.02) กำลังดำเนินการจำนวน 1,169 โรงเรียน (ร้อยละ 51.43) และยังไม่ได้ดำเนินการบางรายการ จำนวน 217 โรงเรียน (ร้อยละ 9.55)

3) การดำเนินงานปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน พบว่ามีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 1,300 โรงเรียน (ร้อยละ 57.19) รองลงมาคือการดำเนินการสอนบางรายวิชาตามหลักสูตรปกติ จำนวน 647 โรงเรียน (ร้อยละ 28.47) และยังไม่ได้ดำเนินการบางรายการจำนวน 326 โรงเรียน (ร้อยละ 14.34)

4) การดำเนินงานปฏิรูประบบบริหารการศึกษา

จากรายการทั้งหมด 5 รายการ ที่เป็นส่วนประกอบของการดำเนินงานด้านนี้ พบว่า ได้ดำเนินการแล้ว จำนวน 925 โรงเรียน (ร้อยละ 40.70) กำลังดำเนินการ จำนวน 1,133 โรงเรียน (ร้อยละ 49.85) และยังไม่ได้ดำเนินการบางรายการ จำนวน 215 โรงเรียน (ร้อยละ 9.45)

5) ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนต่อการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจระดับปานกลางทุกด้าน ($\bar{X} = 1.97$ ถึง 2.18)

6) ความคิดเห็นของครู-อาจารย์ ต่อการดำเนินงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.97$)

7) ความคิดเห็นของผู้กำกับติดตามต่อการดำเนินงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.95$)

8) แผนปรับปรุงโรงเรียนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด กรมสามัญศึกษา พบว่าโครงการที่โรงเรียนจัดทำตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาทั้ง 4 ด้าน มีจำนวนโครงการแต่ละด้านอยู่ระหว่าง 5,826 ถึง 12,598 โครงการ งบประมาณที่ใช้ประกอบด้วยเงินงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร และเงินบำรุงการศึกษา จำนวน 2,015,498,708 บาท

ส่วนเงินนอกงบประมาณอื่นจำนวน 997,285,199 บาท โดยมีโครงการที่ปฏิบัติได้สำเร็จทุกกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 71.27 ส่วนโครงการที่ปฏิบัติกิจกรรมสำเร็จบางกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 28.73

9) ปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วย ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรงบประมาณ สภาพภูมิประเทศที่โรงเรียนตั้งอยู่ ข้อจำกัดทั้งปริมาณ และคุณภาพของบุคลากรและระบบการวางแผนติดตามและประเมิน

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงประมวลเฉพาะผลงานที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ โดยทั่วไปดังนี้

จากผลการวิจัยในเขตการศึกษาต่าง ๆ สอดคล้องกับการวิจัยของ สุรัตน์ เขิบกระฉูด (2520) และวุฒิ จุลพรหม (2520) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีข้อค้นพบที่สอดคล้องกันคือ ส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนด้านนี้ไว้ล่วงหน้า งานวิชาการและงานบริการชุมชนได้รับความสนใจน้อยมาก งานที่ได้รับความสนใจและปฏิบัติกันมากคือ งานบริหารบุคคลและกิจกรรมของนักเรียน แม้แต่งานวิชาการเอง โรงเรียนก็ปฏิบัติได้มากเฉพาะบางกิจกรรมเท่านั้น กิจกรรมที่ปฏิบัติน้อยมาก ได้แก่ การนิเทศการศึกษา การใช้ทรัพยากรในห้องเรียน และการวางแผนปรับปรุงงานวิชาการ ปัญหาสำคัญคือ ผู้บริหาร ไม่ให้ความสำคัญแก่งานวิชาการเท่าที่ควร ผู้บริหารงานวิชาการขาดความรู้ความสามารถในการนิเทศและการวางแผน

สุดใจ เหล่าสุนทร (2521) และเอนก หิรัญ (2521) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคกลางและเขตกรุงเทพมหานคร จากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา และครูพบว่า โรงเรียนปฏิบัติงานวิชาการน้อยทุกด้าน น้อยที่สุดในด้านการวัดผล และการประเมินผลการศึกษา การนิเทศการศึกษา การวางแผนปรับปรุงงานวิชาการ หลักสูตรและ

เอกสารการใช้หลักสูตรที่ปฏิบัติย้อนรอลงมาคือ ภารกิจและการปฏิบัติงานวิชาการ การแนะแนว วิธีสอน ตารางสอนและด้าน กิจกรรมนักเรียนซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พิสิฐ (2520) จากการศึกษาเรื่องเดียวกันในภาคใต้

กิตติพงษ์ วงศ์สุนทร(2527) ได้ทำการ ศึกษาเรื่องการบริหารวิชาการของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนแต่ละขนาดกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ช่วยผู้บริหาร ฝ่ายวิชาการ 24 โรงเรียน ผลการสรุปวิจัยได้ว่า การบริหารงานด้านการนิเทศการศึกษา และการฝึกอบรมครูการวัดผล และการประเมินผลการศึกษา การบริหารวัสดุ อุปกรณ์การศึกษา ห้องสมุดและการใช้แหล่งทรัพยากรท้องถิ่น การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมทางวิชาการอยู่ในระดับดี และไม่แตกต่างกันในขนาดโรงเรียน

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพและการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา จะครอบคลุมถึงการใช้หลักสูตรและความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูนักเรียนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในวิชาต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

จากการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 มาระยะหนึ่งกองวิจัยการศึกษากรมวิชาการ (2523) ได้ศึกษาประเมินผลการใช้หลักสูตร พบว่าในด้านความพร้อมของโรงเรียนยังขาดแคลนสิ่งต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้ คือ ห้องปฏิบัติการวิชาชีพ โรงฝึกงานวัสดุอุปกรณ์สำหรับฝึกงานและอาชีพ และวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน ในด้านเกี่ยวกับครู ครูส่วนใหญ่มีจำนวนชั่วโมงสอนระหว่าง 16 - 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ครูส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติตามหลักสูตรในระดับปานกลาง ครูผู้สอนไม่เข้าใจความต้องการของหลักสูตร ไม่เข้าใจจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและขั้นตอนการสอนแบบเดิม จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามความต้องการของหลักสูตร และไม่สามารถสนองความประสงค์ของหลักสูตรในเรื่องการสอนวิชาชีพได้เพราะยังขาดสถานฝึกงานอาชีพ สถานประกอบการ ไม่ให้ความร่วมมือ และค่าใช้จ่ายสูงขาดอุปกรณ์วิชาชีพได้เพราะยังขาดสถานฝึกงานอาชีพ สถานประกอบการ ไม่ให้ความร่วมมือ และค่าใช้จ่ายสูงขาดอุปกรณ์ ในการจัดกิจกรรมเนื้อหาในหลักสูตรกว้างและมีมาก แต่เวลาสำหรับจัดกิจกรรมมีน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ พงศ์พิส ทะคง(2523) ที่ได้ศึกษาสภาพปัญหาการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 9 พบว่า การบริหารหลักสูตรที่มีปัญหามากที่สุดคือ ปัญหาเกี่ยวกับวัสดุ หลักสูตร และเอกสารประกอบการเรียนมีไม่เพียงพอ รองลงมาก็คือ การนำเนื้อหาหลักสูตรไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ไม่เหมาะสม คู่มือครูบางวิชาไม่สะดวกในการใช้ จัดกิจกรรมหลักสูตรไม่เพียงพอ ครูไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและครูสอนไม่ทันตามหลักสูตร ส่วนในด้าน

การเรียนการสอน เกี่ยวกับตัวครูที่มีปัญหามากที่สุด คือ ครู ไม่ศึกษาเด็กที่มีปัญหาและขาดความกระตือรือร้นในการสอน รองลงมาคือปัญหาครู ไม่เตรียมการสอนและครู ไม่มีเวลามองผลงานของนักเรียน ในด้านการทำงานของครูมีปัญหามากที่สุด คือ จำนวนชั่วโมงของครูแต่ละคนมากเกินไป รองลงมาคือ ปัญหาการจัดครู การใช้ครู ไม่ตรงความสามารถและผู้บริหาร ไม่สนับสนุน

ในด้านที่เกี่ยวกับนักเรียนปัญหามากที่สุด คือ นักเรียนไม่สนใจต่อการเรียน รองลงมาคือ นักเรียนเรียนโดยไม่มีเป้าหมายในอนาคต มีพื้นความรู้ ไม่เหมาะสมกับชั้นเรียน ขาดความสนใจในกิจกรรม มองชุมชนมีเจตคติที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมของครู ในด้านเกี่ยวกับกิจกรรม ส่งเสริมวิชาการที่มีปัญหามากที่สุด คือ โรงเรียนจัดแผนการเรียนไม่สนองต่อความต้องการของโรงเรียน ใฝ่อย่างกว้างขวาง มีห้องปฏิบัติการ ไม่เพียงพอ และจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียน ไม่เพียงพอ รองลงมาคือการใช้และการบำรุงรักษาอุปกรณ์ ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการอบรมทางด้านวิชาการ ไม่ค่อยส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าความรู้จากห้องสมุด ในด้านที่เกี่ยวกับทักษะของครูที่มีปัญหาพอประมาณคือ ครู เน้นเนื้อหาวิชามากกว่ากระบวนการเรียนการสอนและขาดความรู้ในด้านการผลิตและการใช้อุปกรณ์ ส่วนในด้านการประเมินผลที่เกี่ยวกับวิธีวัดและระบบการวัดที่มีปัญหามากที่สุด คือ การวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อปรับปรุงคุณภาพของข้อสอบ มีการอบรมเกี่ยวกับการวัดผล ไม่เพียงพอ ไม่ค่อยมีเวลาในการจัดสอนซ่อมเสริมเพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียน การใช้เครื่องวัดผล ไม่คุ้มค่า เอกสารค้นคว้าเกี่ยวกับการวัดผล ไม่เพียงพอ การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมีน้อย และสอดคล้องกับ จำเนียร น้อยท่าช้าง(2523) ที่ได้ศึกษาการติดตามผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น 2521 พบว่า โรงเรียนมีปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเรียงตามลำดับดังต่อไปนี้ ปัญหาในเรื่องขาดอุปกรณ์และสื่อการเรียนและขาดครูหมวดวิชาชีพ

บุญมี พันธุ์ไทย(2523) ได้ศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ในเขตการศึกษา 6 พบว่า การจัดกิจกรรมในโรงเรียนส่วนมากเป็นกิจกรรมลูกเสือ ยุวศาสตร์ เนตรนารี รองลงมาคือ กิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมสหกรณ์ และกิจกรรมส่งเสริมวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรในโรงเรียนประจำอำเภอ จัดกิจกรรมให้นักเรียนมากที่สุด ในด้านการบริการแนะแนวของโรงเรียนประจำจังหวัดมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร 2521 มากที่สุด รองลงมา คือ โรงเรียนประจำอำเภอ ประจำตำบลและโรงเรียนราษฎร์ ตามลำดับ ในด้านการวัดผล โรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่จะ ไม่มีการวัดผลก่อนเรียน

วินัย จินดาวรรณ (2523) ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 10 พบว่า งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มาก 6 ด้าน คือ

การรับและการแบ่งกลุ่มนักเรียนการปฐมนิเทศนักเรียน การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน การทำทะเบียนรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียน และการจัดกิจกรรมนักเรียนและปฏิบัติในเกณฑ์น้อย 3 ด้าน คือ การบริการสุขภาพและอนามัยนักเรียน การจัดและบริการแนะแนว และการจัดให้ทุนการศึกษา

เกรียงศักดิ์ พราวศรีและคณะ (2522) ได้ศึกษาผลการดำเนินการตามนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 10 พบว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตนี้ได้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลในระดับดีและผลการดำเนินการนี้ ทำให้ครู อาจารย์ และนักเรียนมีพฤติกรรมในทางที่ดี เป็นที่พึงประสงค์ของสังคมประชาธิปไตย การบริหารและการดำเนินการในโรงเรียนเป็นไปด้วยดี บุคลากรในโรงเรียนให้ความเคารพซึ่งกันและกันทั้งสามด้านแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัยและข้อบังคับของโรงเรียน

เจิม สืบขจร(2527) ศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ในโรงเรียนส่วนกลางปรากฏว่าการบริหารงานวิชาการทุกด้านมีปัญหาค่อนข้างน้อย การศึกษาในเรื่องเดียวกันของ สุวิทย์ พรหมมา (2528) พบว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่บางกอก หนานแน่น จังหวัดอุบลราชธานี มีปัญหาวิชาการสูงมากโดยเฉพาะความเพียงพอนและความจริงจังในการสอนซ่อมเสริม และปัญหาการใช้สถานที่ประกอบการในวิชาการงานและอาชีพท้องถิ่น ในด้านอาคารสถานที่ที่มีปัญหาในเรื่องความมั่นคง และความถาวรของรั้วโรงเรียน ส่วนกิจการนักเรียนที่มีปัญหามาก คือ ขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะด้านในการจัดกิจกรรมนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมัศึกษามีปัญหาการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือด้านวิชาการ บุคลากร ธุรการการเงิน กิจการนักเรียนอาคารสถานที่ และความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหาร ปรากฏว่าโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาการบริหารด้านบุคลากร กิจการนักเรียน และความสัมพันธ์กับชุมชนมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของการมัธยมศึกษา เมื่อเปรียบเทียบความเสมอภาคของการได้รับการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา ในระดับภาค ภูมิศาสตร์ พบว่า ในส่วนของทรัพยากรที่เกี่ยวกับโรงเรียนนั้น ภาคใต้มีอัตราส่วนนักเรียนต่อพื้นที่โรงเรียนโดยเฉลี่ยสูงสุด กรุงเทพมหานครมีอุปกรณ์การเรียนการสอนมากที่สุด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับการจัดสรรทรัพยากรเกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียนการสอนน้อยที่สุด

ในด้านบุคลากรนั้น ทุกภาคมีครูปฏิบัติการสอนประมาณร้อยละ 80 ครูสนับสนุนการสอนประมาณร้อยละ 6-8 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีครูวุฒิปริญญาตรีค่อนข้างสูง คือ ประมาณ 1 ใน 3 ของครูทั้งหมด ในด้านการดำเนินการนั้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีงบประมาณการต่อหัวสูงสุด สูงกว่าภาคอื่น ๆ มาก

เมื่อเปรียบเทียบความเสมอภาคของการได้รับการจัดสรรทรัพยากรจำแนกตามลำดับ

โรงเรียนพบว่าโรงเรียนระดับตำบลมีอัตราส่วนอุปกรณ์การเรียนการสอนต่อนักเรียนดีกว่าโรงเรียนระดับอื่นค่อนข้างมาก ในด้านครูโรงเรียนระดับตำบลมีอัตราส่วนครูบริหารและครูปฏิบัติการสอนสูงแต่มีอัตราส่วนครูสนับสนุนการสอนน้อย ในด้านงบประมาณทางการศึกษาโรงเรียนระดับตำบลได้รับงบประมาณค่อหัวและงบดำเนินการค่อหัวสูงกว่าโรงเรียนระดับอื่นมาก